

Press och partier

Av de 3,7 miljoner dagstidningsexemplar som distribuerades i Sverige år 1956 hörde 23,3 procent till tidningar som verkade för högern, 50,8 procent till tidningar som arbetade för folkpartiet och 16,2 procent till socialdemokratiska organ; tidningar anknutna till bondeförbundet och kommunisterna kan på grund av sina starkt begränsade upplagor här lämnas å sido. De politiska partiernas andelar av rösterna vid 1956 års andrakammarval hade helt andra proportioner: 17,1 procent för högern, 23,8 procent för folkpartiet, 44,6 procent för socialdemokraterna. Ungefär samma relationer mellan upplagesiffror och röststyrka har förelegat under hela den tid från vilken säkra uppgifter finns om tidningarnas spridning. Det största partiet företrädes av det minsta antalet försälda tidningar; den till folkpartiet anknutna pressen har, tärnigen oberoende av partiets styrka, den ojämförligt starkaste ställningen.

Dessa välkända förhållanden diskuteras i anslutning till en rad detaljundersökningar i ett nyss utkommet arbete av två forskare, professor Jörgen Westerståhl och fil. lic Carl-Gunnar Janson (Politisk press, Studier i politik I). Vilken betydelse har pressen för röstningen, i vad mån läser folk ledare och hur mycket påverkas de av dem, dessa och andra frågeställningar blir här upptagna till prövning. Undersökningarna och kommentarerna är såvitt vi kan finna präglade av monstergill omsorg och försiktighet. Författarna betonar ständigt att de slutsatser de kommer till är osäkra och inte bör tillmätas alltför stor betydelse. Tyvärr är denna respektabla anspråkslöshet ytterst välgrundad. Boken ger ringa av intresse, den bestyrker blott i detalj vad som generellt är väl bekant, flertalet slutsatser är självklara eller, rättare sagt, innebär endast omskrivningar av vad de anförda klumpisiffrorna ger vid handen. Delvis beror detta på att de båda forskarna så helt inskränkt sitt arbete till sifferuppgifter och korrelationer; de undviker att ge även de mest närliggande påpekanden och utredningar av annan art och stannar alltså i den statistiska undersökningens lufttomma rum. Man måste betvivla att de torftiga resultaten motsvarar den betydande kostnad — sannolikt tiotusentals kronor — som materialsamlingen till och utarbetandet av denna skrift har medfört.

Genom en undersökning av upplagesiffror och röster 1945—1954 inom landets omkring 90 s k tidningsområden klarläggs att en viss, om också föga markerad korrelation finns mellan tidningsupplaga och röster för de skilda partierna; alltså, vederbörande partis press är relativt stark där partiet har en stark politisk ställning. Att ett dylikt sammanhang finns är lika givet som att sammanhanget är svagt — något starkt sammanhang kan ju inte finnas, eftersom så väldiga olikheter finns mellan vad man kan kalla ett partis tidningsstyrka och dess röststyrka. Vid stora förändringar i det partipolitiska läget kan, vad högern och socialdemokratin beträffar, en viss motsvarighet i tidningsutvecklingen spåras; någon sådan motsvarighet finns däremot inte för folkpartiets del — exempelvis vid detta partis stora framgång 1948 — vilket förvänar författarna. Även detta är emellertid självfallet; eftersom folkpartiets press alltid har en så dominerande ställning, är det otänkbart att förändringar vid valen så att säga skulle slå klart igenom i upplagesiffrorna. Därmed näbäckas inte en faktor

som just 1948 kan ha varit av stor betydelse, nämligen att de liberala tidningarna vid vissa tillfällen med helt annan energi än eljest propagerat för folkpartiet; detta var fallet 1948, särskilt vad angår storstadspressen, som väsentligen ger folkpartiet dess utomordentliga tidningsstyrka.

I skriften göres i anslutning till de relaterade uppgifterna en distinktion mellan "överspridd" press, "tidningar, vilkas läsekrets är väsentligt större än antalet politiska sympatisörer", och "inomspridd" press, "tidningar som huvudsakligen är spridda inom de egna sympatisörernas led". Senare konstateras med ledning av detaljundersökningar och intervjuer att "den inomspridda pressens läsare... är mera politiskt intresserade och engagerade av sin tidning" än den överspridda pressens läsare. Men detta framgår ju redan av den givna definitionen på överspridd och inomspridd press; med mycken möda kommer man fram till att den uppställda definitionen överensstämmer med sig själv.

I detta sammanhang förekommer andra tydliga exempel på cirkelbevisning. Genom intervjuer fastslås först att inom alla de berörda grupperna omkring en tredjedel av tidningsköparna "alltid eller ofta" läser ledarna; därefter redovisas svar på frågan om ledarläsarna "litar på" tidningens ledare. Resultatet blir — schematiskt uttryckt — att "tilliten" är störst till de socialdemokratiska tidningarna; därefter kommer högers storstadspress och slutligen folkpartiets press. Även här är det fråga om en omskrivning av det självklara. Naturligtvis är "tilliten" till ledarna störst för den socialdemokratiska pressen, eftersom denna alldeles övervägande läses av socialdemokrater; naturligtvis är "tilliten" minst till folkpartiets press, eftersom denna mer än något annat partis press läses av folk som röstar med andra partier.

Vad högers storstadspress beträffar är svaret lika givet. Denna press är i två av de tre storstäderna, Stockholm och Göteborg, relativt eller ytterst svag i förhållande till folkpartipressen och läses alltså övervägande av "högerfolk"; i den tredje storstaden, Malmö, är högerpressen däremot mycket stark, medan folkpartipress saknas, och här föreligger inte den korrelation mellan läsning av en höger tidning och röstning på högern som utmärker de båda större storstäderna. Denna skillnad inom storstadsgruppen framhävs, underligt nog, inte av författarna. Inte heller framhåller de det för den borgerliga landsortspressen (frånsett centern) utmärkande — att i vissa städer blott finns en höger tidning, i andra blott en folkpartitidning och att alltså de båda partierna här med ungefär samma totala pressstyrka omväxlande företräder den överspridda pressen. Därför är det självfallet att utanför storstäderna skillnaden i "tillit" tenderar att försvinna de borgerliga pressgrupperna emellan.

För att nå resultat av större intresse krävs ett helt annat slags undersökning än denna. De frågor det gäller att utreda är sådana som: Varför har folkpartiets press blivit så stark i förhållande till partiet, hur starkt och enhetligt är det politiska ställningstagandet inom olika pressgrupper (uppenbart är exempelvis att den socialdemokratiska pressen är mera politiskt aktiv än folkpartipressen), vilket inflytande har tidningarna på opinionen bortsett från själva röstningen? Dessa och andra väsentliga frågor är inte berörda i den nu publicerade skriften.